

Konjunkturrådets förslag dyrt för industrin och Sverige

Dagens Industri den 4 april 2025

SNS Konjunkturråd bestående av elmarknadsforskarna Thomas Tangerås, Pär Holmberg och Chloé Le Coq har presenterat sina tankar kring en hållbar omställning av den svenska elförsörjningen. Rådets huvudspår är en massiv utbyggnad av vindkraft och transmissionsnät, men underlaget ger inget hållbart stöd till varför.

Att kraftsystemet är i balans varje sekund, systemfunktionen, är essentiellt för elförsörjningen. Systemet måste klara samhällets behov av effekt, energi, elkvalitet och leveranssäkerhet. Detta försvåras av stora andelar väderberoende kraft. Svenska kraftnät har i många år varnat för de snabbt ökande problemen med vindkraftens utbyggnad. De uppskattar att det nästa år kan saknas planerbar effekt motsvarande fem kärnkraftverk. Regioner med stor andel sol- och vindkraft som Tyskland och Kalifornien har stora systemproblem, höga kostnader och är ofta beroende av import.

Ekonomi på kraftverksnivå ska enligt Rådet hantera alla nyttor och kostnader. Det är ett viktigt ställningstagande som knyter an till de europeiska riktlinjerna för anslutning av elproduktion till nätet. Men Rådet använder i sin rapport ett alltför enkelt kostnadsåtgång, LCOE. Detta omfattar endast kraftverkskostnaden.

Analysen behöver inkludera de systemkostnader som uppkommer vid stora mängder väderberoende elproduktion. Rådet tror fortsatt på mycket låga kostnader för landbaserad vind. Ett tveksamt antagande. En stor andel vindkraft i systemet leder till överutbud och kollapsade priser. Värdeskapandet blir därmed svagt. Empiriska erfarenheter tyder på att kostnaderna för vindkraft inte blir så låga som Rådet förutspår. Dagens diskussion om vindkraftens affärsmässighet ignoreras av Rådet.

Men marknaden kommer inte att bygga elproduktion om värdeskapandet understiger kostnaderna. Att bortse från att Stenas vd anför att "affärsmodellen för vindkraft" inte håller och pågående konkursförhandlingar om stora vindkraftsparker är orimligt i en analys av framtidens kraftsystem. Ingen av dessa observationer tyder på att marknaden på egen hand skulle gå vidare med en storskalig satsning på vindkraft.

Kostnaderna på systemnivå ska enligt Rådet internaliseras (föras ner på kraftverksnivå), vilket vore utmärkt. Men Rådet har inte tittat på dessa kostnader innan man förespråkar ett visst kraftslag. Tyska erfarenheter visar att dessa kostnader är avsevärda. Tysklands installerade produktionskapacitet (det måste finnas tillgänglig kapacitet även när det inte blåser eller solen skiner) är tre gånger maxbehovet. I Sverige är motsvarande mått nästan två gånger.

Samhällsnytta och externa kostnader förbises ofta. Det är därför föredömligt att Rådet påtalar att vindkraft har miljökostnader, skapar störningar för närboende, kan påverka försvarsförmågan och att kompensation bör ges till dem som drabbas. Men dessa externa kostnader kan omöjligt klaras med

den elkostnad som Rådet anger för vindkraft. Det finns uppskattningar att vindkraftens skuld till fastighetsägare på grund av sänkta fastighetsvärden redan i dag överstiger 100 miljarder.

Till detta kommer effekter på areella näringar som jord- och skogsbruk, rennäring och fiske, vilka saknas i kalkylen för vindkraftens kostnader. Den senaste tidens diskussion om finansiering av vindkraft med långa kontrakt visar också att finansiering av vindkraft kommer att bli dyrare i framtiden. Politiskt diskuteras i dag ersättningsmodeller till kommuner som ska ta emot vindkraft, men det är inte kommuner som drabbas utan enskilda personer vars livsmiljö försämras.

Tvärtemot Rådets rekommendation anser vi att en ytterligare utbyggnad av det svenska kraftsystemet bör prioritera planerbar kraftvara balanserad. Erfarenheterna från länder som storskaligt satsat på väderberoende produktion förskräcker. Tyskland har idag bland världens dyraste kraftsystem och hotas av en omfattande avindustrialisering.

I Sverige är redan andelen vindkraftsel stor. För att få ett balanserat kraftsystem där vindkraftens lägre kostnader innebär ett värdeskapande där kannibaliseringseffekter inte slår igenom, bör fokus vara utbyggnad av planerbar kärnkraft. Under en övergångsperiod i kombination med några gasturbiner i södra Sverige.

När systemkostnaderna beaktas blir det kraftsystem Rådet förespråkar förhållandevis dyrt; med dagens kunskaper och tekniker blir system med stor andel väderberoende kraft inte kostnadseffektivt. Rådets rekommendation är därför ett direkt hot mot hushållens ekonomi och svensk industris konkurrenskraft. Sveriges energipolitik bör inte utformas utifrån teoretiska idealbilder utan baseras på den verklighet som möter dem som agerar på marknaden.

Per Fahlén

Magnus Henrekson

Mats Nilsson